

5. Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12 січня 2012 року // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 24, ст. 243 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>; Zakon Ukrainy «Pro profesiynnyu rozvytok pratsivnykiv» vid 12 sichnya 2012 roku // Vidomosti Verkhovnoi Rady, 2013, № 24, st. 243.

6. Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року // Відомості Верховної Ради України, 2016, № 4, ст. 43 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>; Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu sluzhbu» vid 10 grudnya 2015 roku // Vidomosti Verkhovnoi Rady, 2016, № 4, st. 43.

V. Andriiv, T. Vakhonieva

ASSESSMENT OF THE PROFESSIONAL QUALITIES OF WORKERS AS A CATEGORY OF LABOR LAW

The article deals with the main types of evaluation of professional qualities of employees. The assessment of the professional qualities of workers is considered as a category of labor law; the expediency of its selection as an independent legal institute with the corresponding normative consolidation is substantiated. There is a general legal analysis of the main types of assessment of professional qualities of employees. The types of assessments are also studied as a test for recruitment, employee certification, recruitment, internship. The main problems of the legal regulation of relations related to the assessment of the professional qualities of employees are revealed.

Key words: employee evaluation, professional qualities of an employee, competitive selection, certification, internship, tests.

УДК 343.9(045)

В. В. Польщиков

ОСОБЛИВОСТІ ДІЙ ЗЛОЧИНЦЯ ЩОДО ПРИХОВУВАННЯ ВБИВСТВ

У статті на основі узагальнення матеріалів кримінальних справ і наукових робіт надається типологічна характеристика потерпілих, визначаються типові місце, час, обстановка і сліди вбивств, скоєних в умовах неочевидності, а також типологічна характеристика особистості вбивці і сліди дій вбивці, залишені на місці злочину. Відзначається, що названі елементи займають важливе місце в структурі криміналістичної характеристики цих злочинів, оскільки розслідування завжди починається з їх встановлення. Акцентується, що саме безпосередні сліди дій вбивці, які досліджуються в статті, надають вихідну інформацію про злочин. На основі узагальнення матеріалів кримінальних справ та аналізу наукових праць надається типологічна характеристика способів приховування вбивств, які певний час залишаються нерозкритими.

***Ключові слова:** нерозкрите вбивство, криміналістична характеристика, тактичні завдання, умисне вбивство, тактика слідчих дій.*

Постановка проблеми. У криміналістичній літературі способи приховування злочинів тлумачаться досить широко. Зокрема, спосіб приховування розглядається як причино пов'язана з підготовкою і виконанням злочинного діяння система умисних дій злочинця, що спрямована на перешкоджання розкриттю, розслідуванню і запобіганню злочину [9, с. 30; 3, с.122;]. Таким чином, поняттям «спосіб приховування злочину»

охоплюються дії злочинця як при підготовці і вчиненні злочину, так і після його вчинення, у тому числі під час його розслідування. На основі такої концепції, як способи приховування вбивств, розглядаються такі прийоми, як утаювання інформації та її носіїв, її фальсифікація, маскування, знищення тощо [11, с. 189; 5, с.960].

Викладення основного матеріалу. На наш погляд, поведінка злочинця при вчиненні умисних злочинів детермінуються прагненням уникнути кримінальну відповідальність і включає в себе певні комплекси дій не тільки при підготовці й вчиненні злочину, але й під час досудового розслідування і судового розгляду справи. Тому вважаю, що тут потрібно виходити з концепції розподілу дій злочинця у названому сенсі на такі, що спрямовані на: 1) приховування злочину з метою його не виявлення правоохоронними органами; 2) протидію розслідуванню вже виявленого злочину. В зв'язку з розглядом такого елементу криміналістичної характеристики нерозкритих убивств, як способи вчинення і приховування цих злочинів, доцільним є зосередження уваги тільки на таких діях злочинця, які спрямовані на приховування самого факту вчинення вбивства від правоохоронних органів. На мій погляд, саме ці дії є елементом механізму вчинення злочину, який знаходить відображення у криміналістичній характеристиці. Прийоми ж протидії, які злочинець використовує при розслідуванні злочину, до елементів криміналістичної характеристики злочинів не належать.

Узагальнення практики розслідування умисних убивств, які значний час залишалися нерозкритими, показує, що до *приховування самого факту вбивства певної особи вдаються тільки вбивці, які належать до найближчого оточення потерпілого.** Сенс такої поведінки полягає у тому, що наявність у такої особи близьких стосунків (родинні зв'язки, інтимні стосунки, спільне проживання, спільне майно тощо) з потерпілим при виявленні його вбивства правоохоронними органами автоматично включає цю особу до кола підозрюваних. А це, з точки зору злочинця, робить його вразливим для викриття.

З метою приховування вбивства злочинці вдаються до різних дій - залежно від місця вчинення злочину, часу та обстановки. При всій різноманітності способів приховування вбивств їх можна розділити на два основні види: а) приховування факту смерті особи; б) інсценування місця події.

Приховування факту смерті особи. Способи приховування інформації про злочин з метою забезпечення його не виявлення правоохоронними органами є типовим прийомом злочинців. При вчиненні вбивств приховування факту смерті особи може здійснюватися вбивцею та його спілниками в таких варіантах: шляхом приховування трупа; шляхом розчленування трупа; шляхом знищення трупа.

Приховуванням трупа вбивця має на меті перш за все видалити труп із місця вбивства (найчастіше таким місцем є житло). Таким чином він прагне приховати взагалі настання смерті даної особи або настання її смерті саме в даному місці, яке пов'язане з особою вбивці. У цьому випадку винний виносить (вивозить) труп і закопує його у такому місці, яке не відвідується людьми (лісосмуга, ліс, чагарники тощо), або топить його у водоймищі, кидає його в неконтрольовані каналізаційні люки тощо. Мали місце випадки, коли вбитих родичів закопували у садках чи господарських будівлях на території приватного домоволодіння. Розрахунок злочинця при такому способі приховування вбивства полягає у тому, що з часом труп під впливом зовнішніх чинників розкладеться і його неможливо буде впізнати, а можливо, його не буде знайдено взагалі.

* У всіх вивчених кримінальних справах про вбивство, де злочинець вдавався до приховування самого факту вбивства певної особи (42 справи), він належав до найближчого оточення жертви.

До *розчленування трупа* вбивці вдаються у тому випадку, коли непомітно винести його з місця вчинення вбивства неможливо. Тому на місці вбивства вони розділяють тіло жертви на декілька частин, відповідним чином упаковують їх і під виглядом сумок (пакетів, валіз, мішків) з певними речами виносять з приміщення з наступним їх приховуванням або залишенням у певних рідко відвідуваних місцях (злочинець сподівається, що навіть у випадку виявлення частин трупа неможливо буде встановити їх приналежність). Дії злочинця з розчленування трупа можуть мати на меті й перешкодження у встановленні особи вбитого при виявленні правоохоронними органами частин трупа, що були залишені вбивцею у різних місцях. Для цього вбивця може вдаватися до знищення голови трупа, її спотворення або інших частин тіла, на яких є особливі прикмети.

Знищення трупа як спосіб приховування факту смерті особи полягає у доведенні тіла вбитої людини одразу після вчинення злочину до такого стану, коли вже буде неможливо не тільки впізнати особу, але й провести ідентифікацію за допомогою експертних засобів. Повне знищення трупа є доволі складним і тривалим процесом і тому зустрічається доволі рідко. Тим не менш слідчій практиці відомі випадки спалювання трунів у топках котельнь, у печах домоволодінь або в лісосмугах.

Отже, вчиняючи розглянуті вище дії, вбивця переслідує головним чином такі цілі: а) взагалі приховати факт насильницького спричинення смерті жертві; б) приховати факт убивства саме в даному місці (житлі); в) зробити неможливим встановлення особи потерпілого. Як вже зазначалося, до таких способів дій вдаються злочинці, які були з потерпілим в близьких стосунках, а також особи, до житла яких незнайомі потерпілі потрапили випадково або їх туди спеціально заманили.

Інсценування місця події. Інсценуванню як способу приховування злочинів та елементу криміналістичної характеристики злочинів окремих видів у криміналістичній літературі приділяється значна увага. Під інсценуванням розуміється навмисне створення злочинцем такої обстановки місця події, яка характерна для певного бажаного злочинцем уявлення про подію (злочинець намагається переконати в цьому правоохоронні органи) [10, с.211; 12, с.112; 8, с. 311; 1, с. 334;].

Інсценування при вчиненні вбивств – це створення після вчинення вбивства штучної обстановки некримінальної події, яка б пояснювала причину смерті (смерть від захворювання, самогубство, нещасний випадок). Інсценування передбачає внесення злочинцем або його спілником в обстановку місця події змін, які полягають в усуненні ознак вбивства і штучному створенні ознак, найчастіше самогубства або нещасного випадку.

До інсценування обстановки місця події злочинець вдається у випадках, коли неможливо або занадто ризиковано виносити труп з місця події. Тому для того, щоб створити якесь пояснення для правоохоронних органів щодо знаходження трупа у даному місці, створюється штучна обстановка некримінальної події. Це характерно для вбивць з найближчого оточення жертви.

Слід зазначити, що створення штучної обстановки місця події може супроводжуватися й відповідною поведінкою винної особи, коли вона припускає, що їй доведеться пояснювати, чому і як загинула людина (при сумісному проживанні). Наприклад, одразу ж після вчинення вбивства й виконання задуманого інсценування місця події злочинець йде до такого місця, де б його бачили знайомі. Після цього він демонстративно повертається на місце події (у житло) і, знаючи, що там знаходиться труп, робить так, щоб при «виявленні» трупа були присутні інші особи. Зокрема, вбивця робить вигляд, що не може потрапити у приміщення, тому що замкнені двері, на стукіт ніхто не відповідає тощо. Звертаючись за допомогою до сусідів або інших осіб,

вбивця використовує їх присутність для того, щоб продемонструвати свій подив, розпач, істеріку. Одразу ж після «виявлення» трупа вбивця повідомляє про це у правоохоронні органи або просить це зробити когось із присутніх сусідів. Тим самим він підкреслює, що у нього не було ніяких підстав приховувати смерть близької людини або побоюватися відповідальності. Вбивці, які не пов'язані з потерпілим спільним місцем проживання, як правило, не «виявляють» труп, не повідомляють про його смерть у правоохоронні органи, а на допитах дають показання про своє знаходження в іншому місці (алібі).

Ознаками інсценування є виявлення обставин, що в криміналістиці одержали назву негативних. *Негативні обставини* – це такі фактичні дані, які суперечать «очевидному» поясненню виявлення трупа людини у певному місці.

Поява негативних обставин обумовлюється об'єктивним і суб'єктивним чинниками. Об'єктивний чинник появи негативних обставин – об'єктивна неможливість штучно утворити достовірну обстановку певної події, оскільки для цього потрібно, щоб ця подія реально відбулася. Тобто об'єктивний чинник появи негативних обставин обумовлений суперечностями між дійсною обстановкою місця події і штучною. Суб'єктивний чинник появи негативних обставин полягає у тому, що злочинець після вчинення злочину, знаходячись у збудженому стані і маючи обмежений час, як правило, не може передбачити і зробити все необхідне для приховування злочину. Тому в штучно створеній ним обстановці і з'являються невідповідності, виявлення яких відіграє виключно важливу роль при розслідуванні злочинів [2, с.33-34; 4, с. 40-44; 13, с.34-37; 7, с. 46;].

При розслідуванні вбивств типовими негативними обставинами, що є ознаками інсценування, можуть бути:

- ознаки зміни обстановки місця події, зокрема ознаки переміщення трупа або зміни його пози, ознаки знищення слідів тощо;
- сліди боротьби, зокрема сліди самооборони на одязі й трупі;
- суперечності в поясненнях осіб поведінки потерпілого і причин його смерті;
- невідповідність характеру тілесних ушкоджень наявним на місці події засобам їх заподіяння (наприклад, відсутність при «самогубстві» навколо вогнепальної рани ознак пострілу з близької відстані);
- виявлення смертельних поранень у такому місці, що вбитий не міг би заподіяти їх собі сам;
- наявність декількох смертельних поранень, які потерпілий не міг заподіяти собі сам;
- відсутність на місці події предметів, які за характером «очевидної» події повинні там бути (предмета-підставки при самоповішенні) тощо.

Зазвичай такі ознаки можуть бути виявлені вже при огляді місця події, але, як правило, для цього потрібен комплекс слідчих дій, що включає в себе проведення судово-медичної експертизи трупа і речових доказів, судово-балістичної або інших криміналістичних експертиз, допитів. Слідчим використовуються методи, сутність яких полягає у зіставленні обставин смерті особи з реальною обстановкою місця події, з поясненнями близьких до потерпілого людей та ін. [10, с. 211].

Сліди дій у вигляді інсценувань на місцях убивств спостерігалися зазвичай в житлових приміщеннях і в одиничних випадках на відкритій місцевості.

Виділяється чотири види інсценувань: під природну смерть, під самогубство, під дії сторонніх, невідомих осіб і під нещасний випадок.

Під природну смерть злочинці інсценували вбивства, вчинені з вогнепальної

зброї, шляхом завдання ушкоджень тупими предметами, шляхом задушення руками або за допомогою м'яких предметів. В одиничних випадках відбувалося інсценування вбивства під природну смерть при отруєнні отрутохімікатами, доданими до їжі або спиртних напоїв, а також отруєнні побутовим газом. Скоювали такі вбивства дружини, чоловіки, приятелі, а також нерідні діти. Ними ж інсценувалися вбивства, вчинені з застосуванням вогнепальної зброї і отруєння побутовим газом, під самогубства.

У випадках, коли потерпілим у процесі вчинення вбивства завдавалися тілесні ушкодження з кровотечею або був ушкоджений одяг, злочинці обмивали труп, одягали на нього чистий, без ушкоджень одяг і клали зазвичай на чисту постіль. Сліди крові і боротьби ретельно прибиралися, інсценуючи таким чином природну смерть.

Такі сліди дій характерні для невісток, опікунів, співмешканців, чоловіків, квартирантів, дружин і співмешканок.

У тих випадках, коли вбивці з числа осіб, близьких до потерпілого, знають, що не зможуть пояснити свою непричетність до вбивства, вони інсценують його *під убивство сторонніми особами*. Для цього злочинці порушували обстановку, інсценуючи раптовий напад сторонніх, нерідко при цьому, якщо потерпілий не завдавав їм ушкоджень, вони самі собі завдавали тілесні ушкодження й порушували цілісність свого одягу. Практично завжди такі випадки відбувалися в житлових приміщеннях. Якщо вказані факти відбувалися на вулиці, то злочинець пояснював це нападом сторонніх з метою розбою.

Злочинцями у досліджених випадках були дружини, співмешканки, чоловіки, коханці й сусіди.

Під нещасні випадки вбивства маскували злочинці з числа близьких до потерпілого тоді, коли не могли приховати тілесних ушкоджень на трупі. В подібних ситуаціях насильницьку смерть жертви злочинці намагалися пояснити випадковим падінням останньої з якоїсь висоти, наприклад, із даху, ганку, або забиттям об землю, підлогу, стіну, або падінням потерпілого з висоти власного зросту.

Злочинцями даної групи були дружини, чоловіки, співмешканці, невістки, приятелі потерпілих.

Сліди таких дій, як ушкодження предметів домашньої обстановки, характерні для злочинців з числа чоловіків, співмешканців і племінників потерпілих.

Висновки. Дії, що характеризуються «безглуздістю» або «незвичністю» (наприклад, переміщення трупа с одного помітного місця на інше, менш помітне, втеча з місця злочину стрибками, через вікна, розташовані на значній висоті, за наявності відкритих дверей, підпал у приміщенні за умов, що виключають горіння: в підвалі або будинку за відсутності можливостей доступу повітря і т. д.), зазвичай притаманні дебілам і особам, які страждають розладами психіки.

Незначне місце у встановленні винних займають характеристики дій, спрямованих на ушкодження або видалення очей у трупа потерпілого. Дані дії характерні для осіб, які вважають, що в очах потерпілих залишаться їх «відбитки», «фотографії» або потерпілий буде часто їм снитися.

Дані дії спостерігалися незначну кількість разів серед чоловіків і жінок у віці 23-27 років.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2017 р.

Список використаної літератури

1. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия / Р.С. Белкин - М.: Мегатрон XXI, 2000. — 2-е изд. доп. — 334 с.; Belkin R.S. Kriminalisticheskaya ehnciklopediya / R.S. Belkin - M.: Megatron XXI, 2000. — 2-e izd. dop. — 334 s.

2. Бурлакова В.С. О понятии и значении негативных обстоятельств // Вопросы предупреждения преступности / В.С. Бурлакова. - М., 1965. - Вып. 2. - С. 33-34; Burlakova V.S. O ponyatii i znachenii negativnyh obstoyatel'stv // Voprosy preduprezhdeniya prestupnosti / V.S. Burlakova. - M., 1965. - Vyp. 2. - S. 33-34.

3. Гельманов А.Г. Криминалистическая характеристика способа сокрытия преступления против жизни и здоровья: Учебное пособие / А.Г.Гельманов. - Омск: Омск. высш. школа МВД СССР, 1989. - 122 с.; Gel'manov A.G. Kriminalisticheskaya harakteristika sposoba sokrytiya prestupleniya protiv zhizni i zdorov'ya: Uchebnoe posobie / A.G.Gel'manov. - Omsk: Omsk. vyssh. shkola MVD SSSR, 1989. - 122 s.

4. Кежоян А.А. Негативные обстоятельства по делам об убийствах / А. Кежоян // Соц. Законность. - 1971. - №7. - с.40-44; Kezhoyan A.A. Negativnye obstoyatel'stva po delam ob ubijstvah / A. Kezhoyan // Soc. Zakonnost'. - 1971. - №7. - s.40-44.

5. Керівництво з розслідування злочинів: науково-практичний посібник / Кол. авторів: В.Ю.Шепитько, В.О. Крнновалова, В.А. Журавель та ін.; За ред. В.Ю. Шепитька. - Х.: «Одісей», 2009. - 960 с.; Kerivnytstvo z rozsliduvannia zlochyniv: naukovo-praktychnyi posibnyk / Kol. avtoriv: V.Iu.Shepytko, V.O. Krnnovalova, V.A. Zhuravel ta in.; Za red. V.Iu. Shepytka. - Kh.: «Odisei», 2009. - 960 s.

6. Коврижных Б.Н. Особенности расследования нераскрытых преступлений прошлых лет / Б.Н. Коврижных // Расследование отдельных видов преступлений (науч. редактор О.Я. Баев). - Воронеж, 1986, с. 160-170; Kovrizhnyh B.N. Osobennosti rassledovaniya neraskrytyh prestuplenij proshlyh let / B.N. Kovrizhnyh // Rassledovanie otdel'nyh vidov prestuplenij (nauch. redaktor O.YA. Baev). - Voronezh, 1986, s. 160-170.

7. Когутич І.І. Основні питання вчення про негативні обставини та їх роль у розслідуванні злочинів / І.І. Когутич- Львів, 1999. - 46 с.; Kohutych I.I. Osnovni pytannia vchennia pro nehatyvni obstavyny ta yikh rol u rozsliduvanni zlochyniv / I.I. Kohutych- Lviv, 1999. - 46 s.

8. Коновалова В.Е. Убийство: искусство расследования: Монография / В.Е.Коновалова. Харьков.: Факт, 2001. - 311 с.; Konovalova V.E. Ubijstvo: iskusstvo rassledovaniya: Monografiya / V.E.Konovalova. Har'kov.: Fakt, 2001. - 311 s.

9. Лузгин И.М. Способы сокрытия преступления и их криминалистическое значение / И.М. Лузгин, В.П.Лавров. - М.: Академия МВД СССР, 1980. - 30 с.; Luzgin I.M. Sposoby sokrytiya prestupleniya i ih kriminalisticheskoe znachenie / I.M. Luzgin, V.P.Lavrov. - M.: Akademiya MVD SSSR, 1980. - 30 s.

10. Мудьюгин Г.Н. Расследование убийств, замаскированных инсценировками / Г.Н.Мудьюгин М: Юридическая литература, 1970. - 211 с.; Mud'yugin G.N. Rassledovanie ubivstv, zamaskirovannyh inscenirovkami / G.N.Mud'yugin M: YUridicheskaya literatura, 1970. - 211 s.

11. Настільна книга слідчого: Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів / М.І.Панов, В.Ю. Шепитько, В.О. Коновалова та ін.. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Вид. Дім «Ін юре», 2007. - 728 с.; Nastilna knyha slidchoho: Nauk.-prakt. vydannia dlia slidchykh i diznavachiv / M.I.Panov, V.Iu. Shepitko, V.O. Konovalova ta in.. - 2-he vyd., pererob. i dop. - K.: Vyd. Dim «In yure», 2007. - 728 s.

12. Овечкин В.А. Расследование преступлений, скрытых инсценировками: Учебное пособие / В.А. Овечкин- Х.: Харьк. юрид. ин-т, 1979. - 112 с.; Ovechkin V.A. Rassledovanie prestuplenij, skrytyh inscenirovkami: Uchebnoe posobie / V.A. Ovechkin- H.: Har'k. jurid. in-t, 1979. - 112 s.

13. Овечкін В. Роль негативних обставин в розслідуванні злочинів / В. Овечкін // Радянське право. - К.: Вища школа, 1974. - № 9. - с.34-37; Ovechkin V. Rol nehatyvnykh

obstavyn v rozsliduvanni zlochyniv / V. Ovechkin // Radianske pravo. – K.: Vyshcha shkola, 1974. - № 9. – s.34-37.

V. V. Polshchykov

FEATURES CRIMINAL ACTION TO CONCEAL MURDER

In the article, on the basis of the generalization of the materials of criminal cases and scientific works, a typological description of the victims is provided, the typical place, time, circumstances and traces of murders committed in the conditions of non-obviousness are determined, as well as the typological characteristics of the killer's personality and the traces of the killer's actions left at the crime scene. It is noted that these elements occupy an important place in the structure of the criminalistic characteristics of these crimes, since the investigation always begins with their establishment. It is emphasized that it is the immediate traces of the killer's actions that are investigated in the article that provide background information on the crime. On the basis of the generalization of the materials of criminal cases and the analysis of scientific works, a typological description of ways of concealing murders, which for some time remain undiscovered, is given.

Key words: *unsolved murder, forensic characteristics, tactical tasks, intentional murder, tactics of investigative actions.*

УДК 342.922

В. В. Волік

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ МІСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

У статті розглянуті різні моделі державного управління міським пасажирським транспортом на прикладі деяких європейських країн. Відзначено, що сьогодні в світі немає єдиного підходу до вибору ефективної моделі управління міським пасажирським транспортом, тому виходячи з аналізу зарубіжного досвіду в цій сфері, дана класифікація найбільш поширених підходів до організації управління міським пасажирським транспортом. У статті розглядається зміст і значення загальноєвропейських тенденцій, і їх вплив на транспортну політику окремих європейських країн. Автором визначені основні сучасні проблеми в даній сфері та запропоновано шляхи оптимізації правового регулювання міського транспорту з урахуванням зарубіжного та вітчизняного досвіду.

Ключові слова: *міський транспорт, транспортна система, правове регулювання транспорту, пасажирські перевезення, транспортна стратегія.*

Постановка проблеми. Якщо звернутися до інформації про роботу та перспективні плани роботи Комітету Верховної Ради України з питань транспорту, то значну увагу приділяється проблемам та напрямам підвищення потенціалу роботи саме міського транспорту, з урахуванням інтеграційних процесів нашої держави в європейський простір. Наприклад, на спільному засіданні Комітету з питань транспорту та Комітету з питань Європейської інтеграції, яке відбулося 06.12.2017р. обговорювався проект Закону про внесення змін до Закону України «Про дорожній рух» (щодо впровадження світового досвіду у розвантаженні транспортних потоків). Під час наступного засідання Комітету Верховної Ради України з питань транспорту, яке проводилося 20.12.2017р. були обговорені, крім іншого, проект Закону про внесення